

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора педагогічних наук, професора Кожушко Світлани Павлівни
на дисертаційну роботу Блохіної Валентини Юріївни «Підготовка
практичних психологів до управління розвитком професійної групи на
засадах тимбілдингу», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Активний інтерес суспільства до роботи практичного психолога обумовлений багатьма чинниками. До не давна його роль у свідомості більшості громадян зводилася до надання певної допомоги у разі виникнення критичних ситуацій, що пов'язані з певними аспектами особистого життя окремих індивідуумів. Однак швидкоплинні зміни моделей діяльності певних професійних груп, зміни завдань та норм у взаєминах між членами професійних колективів призводять до трансформації уявлення до діяльності психолога та його ролі у сприянні ефективності професійної діяльності як кожного члена колективу, так і групи в цілому. У зв'язку з цим актуальність дослідження проблеми, обраної В.Ю. Блохіною, не викликає сумніву, адже в сучасних умовах існування колективів (професійних груп) особливого значення набуває роль практичного психолога, який знається на законах розвитку і існування груп, особливостях вибудови позитивних і продуктивних ділових відносин у групах на різних стадіях їх існування, має досвід професійного згуртування колективу з урахуванням його професійних, соціальних, гендерних та інших особливостей. Значущості обраній теми наукового дослідження додає й економічна складова, оскільки в умовах ринкової економіки актуальною стає проблема конкуренції у професійних середовищах, а як наслідок, для ефективного менеджменту, що змушений здійснювати управління в умовах конкуренції на ринку, набуває важливості проблема не лише оптимізації бізнес-процесів, але й взаємин співробітників організації, що розглядається як основний ресурс у досягненні успіху бізнесу.

Отже, сучасний керівник-підприємець стає все більш зацікавленим у співпраці із психологом, який би міг на постійній основі відслідковувати та координувати формування командного духу в колективі та синхронізувати певні професійні дії відповідно до етапу та особливостей розвитку колективу як системи, що постійно змінюється. На користь актуальності дослідження свідчить і існуюча законодавча база, а саме: Закон України «Про освіту» (2017 р.) «Про вищу освіту» (2014 р.), Наказ МОНУ № 564 від 24.04.2019 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти», у яких визначено засадничі положення підготовки фахівця, зокрема за спеціальністю «Психологія», унормовано науково-методичні підходи до організації системи професійної підготовки, зокрема для магістрантів, передбачено критерії оцінювання якості підготовки фахівців.

Вважаємо, що дисертантці на основі ґрунтовного аналізу наукової літератури вдалося розкрити методологічні і теоретичні засади підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимблдингу. При цьому на особливе схвалення заслуговує розробка дефініцій основних понять та відповідних термінів, якими оперує авторка. Так професійна група визначається як спільність особистостей, поєднаних на засадах виконання єдиних професійних завдань у спільній довготривалій діяльності, що обумовлена обов'язковою професійною комунікацією; поняття «колектив» (команда) розглядається як група високого рівня розвитку, у якій її члени взаємодіють на засадах взаємодовіри та взаємопідтримки й надають один одному повноваження виконувати ті ролі (завдання), до яких готові найкращим чином; готовність практичного психолога до управління розвитком професійної групи визначається як стійке, цілісне, інтегративне утворення особистості, що дозволяє практичному психологові здійснювати ефективну взаємодію з керівником професійної групи з метою її розвитку завдяки наявності ціннісно-мотиваційного ставлення до

розвитку особистості у груповій діяльності, сукупності знань і вмінь, що забезпечують ефективний розвиток професійної групи, професійно важливих особистісних якостей (толерантність, емпатійність, стресостійкість, комунікабельність, організованість).

Схвалення заслуговує ретельний аналіз результатів теоретичних та практичних напрацювань вітчизняних та зарубіжних учених щодо підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи (загальний список опрацьованих джерел становить 234 одиниці,) який дав авторці право констатувати наявність низки існуючих суперечностей між: об'єктивними вимогами суспільства до якості професійної підготовки психологів, потребами організацій у фахівцях, які володіють готовністю до управління розвитком професійних груп (команд), та низьким рівнем знань, умінь і навичок практичних психологів, що забезпечують ефективну роботу професійної групи, недостатньою підготовкою до управління розвитком професійної групи; потребою підготовки магістрантів до управління розвитком професійної групи та невизначеністю структури готовності практичних психологів до управління розвитком професійної групи; наявністю потенційних можливостей процесу професійної підготовки до управління розвитком професійної групи та недосконалістю існуючої технології формування зазначеної готовності у магістрантів.

На вирішенні вказаних суперечностей авторка і зосередила свою увагу шляхом вивчення теоретичних засад підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбілдингу (Розділ 1) та обґрунтування й експериментальної перевірки ефективності технології підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбілдингу (Розділ 2).

Вказаний алгоритм дослідження обумовив наукову новизну одержаних результатів, яка полягає в тому, що в результаті наукових розвідок було уперше

розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбілдингу на підставі системного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного психологічного, партисипативного наукових підходів, що містить концептуальний, змістово-процесуальний, результативно-оцінний складники; уточнено й конкретизовано понятійно-категоріальний апарат досліджуваної проблеми («професійна група», «колектив», «розвиток професійної групи», «стадії розвитку професійної групи», «професійна підготовка практичних психологів», «готовність», «готовність практичного психолога до управління розвитком професійної групи», «командоутворення», «тимбілдинг», «педагогічна технологія», «технологія підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбілдингу»); удосконалено зміст, методи та технології (діалогічно-дискусійні, проектні, коучингові, перевернутого навчання, рефлексивні, кооперативного навчання) та форми навчання (лекційні, практичні та семінарські заняття, квазіпрофесійна діяльність (взаємодія зі стейкхолдерами)), спрямовані на розвиток мотиваційного, когнітивного, операційно-технологічного, комунікативного, рефлексивного компонентів готовності практичних психологів до управління розвитком професійної групи; набули подальшого розвитку наукові уявлення про сутність, структуру, компоненти, показники й рівні готовності практичних психологів до управління розвитком професійної групи; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів зазначеної готовності.

Окремо слід відзначити практичні результати дослідження, які полягають в розробці та впровадженні технології підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи, що може бути покладено в основу моделювання відповідного процесу для магістрантів, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія»; суттєвому оновленні, модифікації та коригуванні змісту навчальних дисциплін «Психологія кадрового менеджменту та

управлінське консультування», «Сучасні концепції управління», «Психологія груп і спільнот», «Групові методи психологічної роботи та корекції», «Кризи та деформації професійного розвитку фахівця».

Повністю погоджуємося з авторкою в тому, що результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної психолого-педагогічної освіти, зокрема при розробці посібників, програм спецкурсів для студентів, магістрантів та аспірантів з питань підготовки практичних психологів до роботи з професійною групою, в системі підвищення кваліфікації та перепідготовки психологів і їх практичній діяльності.

Результати дослідження мають суттєве математичне підкріплення завдяки використанню методів математичної статистики для визначення статистичної значущості отриманих результатів у ході експериментальної роботи. Так на основі зіставлення отриманих результатів, їх кількісного і якісного аналізу виявлено, що практична реалізація технології підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбілдингу призвела до суттєвих статистично значущих змін у рівні сформованості готовності до роботи в команді магістрантів експериментальної групи. Відмінності у ЕГ до та після експерименту виявилися статистично значущими ($\chi^2_{\text{експ.}}=18,5697$; $\chi^2_{\text{кр}} = 5,99$) на відміну від КГ, де різниця була незначущою ($\chi^2_{\text{експ.}}=2,2951$; $\chi^2_{\text{кр}} = 5,99$). Таким чином узагальнення результатів педагогічного експерименту дозволило авторці стверджувати, і в цьому ми її повністю підтримуємо, що мета і цілі дисертаційного дослідження, задекларовані на початку дослідження, досягнуті в повному обсязі і повністю кореспондуються з отриманими результатами

Основні положення та результати дослідження впроваджено в процес професійної підготовки ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля, Криворізького державного педагогічного університету, Кременчуцького національного університету імені Михайла, про що свідчать відповідні довідки.

Власні доробки автора представлені у трьох статтях, що опубліковані у наукових фахових виданнях України, двох статтях, що опубліковані у наукових виданнях інших держав, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, серед яких видання, що входить до наукометричної бази Scopus. Апробація отриманих результатів відбувалася шляхом участі дисертантки у конференціях різних рівнів, про що свідчать дев'ять опублікованих тез доповідей.

Відзначаючи загальне позитивне враження від наукової роботи що рецензується, та констатуючи той факт, що дисертація виконана на високому науковому й методичному рівні, вдало структурована, відзначається логічністю й обґрунтованістю теоретичних викладок та переконливістю отриманих практичних результатів, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, що виникли в процесі рецензування роботи Блохіної Валентини Юріївни та можуть носити дискусійний характер.

1. Робота суттєво виграла, якби, описуючи у розділі 2.2 реалізацію технології підготовки практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбілдіngu, авторка приділила більше уваги, в рамках дослідження операційно-технологічного компоненту, залученню магістрів до квазіпрофесійної діяльності, розширивши коло стейкхолдерів, зацікавлених у допомозі психолога з розвитку колективу.

2. У Додатках бажано було б надати більше систематизованих навчально-методичних матеріалів, які були самостійно розроблені дисертанткою для їх більш активного використання у навчальній практиці.

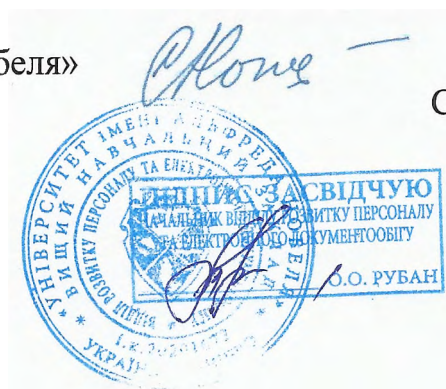
3. При описі суті поняття «розвиток професійної групи» відчувається деякий термінологічний дисонанс та порушення послідовності опису стадій та етапів, Розділ 1. (зокрема стор. 44-45), що заважає однозначному розумінню явищ, що описуються.

4. Дисертаційна робота не позбавлена певних технічних недоліків, орфографічних та стилістичних неточностей.

Втім зроблені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вважаємо, що дослідження Блохіної Валентини Юріївни «Юріївни «Підготовка практичних психологів до управління розвитком професійної групи на засадах тимбіндингу» є актуальним, завершеним і самостійним науковим доробком, що містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, які розв'язують актуальну проблему теорії та методики професійної освіти і цілком відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), і може бути подане до розгляду спеціалізованої вченої ради на предмет захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Рецензент:

професор кафедри міжнародного туризму,
готельно-ресторанного бізнесу
та іншомовної підготовки
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
доктор педагогічних наук, професор

С.П. Кожушко